

ХУДОЖНЯ СПЕЦИФІКА РІЗДВЯНОГО ТЕКСТУ ДОБИ РОМАНТИЗМУ

У статті розглядається специфіка різдвяного дискурсу доби романтизму, а також досліджується вплив художньо-стильових домінант цього напрямку на формування типологічних рис різдвяного оповідання.

Ключові слова: *різдвяне оповідання, романтизм, зв'язок із народною творчістю, двосвіття, фантастичність, етнографізм, щасливий фінал.*

Різдвяні оповідання романтиків не раз ставали предметом літературознавчих досліджень, однак здебільшого вони розглядалися у контексті творчості того чи іншого письменника (наукові роботи П. Миримського, А. Ботнікової, В. Корзіної (творчість Е. Т. А. Гофмана), С. Машинського, С. Бочарова, Ю. Манна (творчість М. Гоголя) та ін). У цій статті ми проаналізуємо особливості романтичного різдвяного оповідання та визначимо вплив художньо-стильових особливостей цього напрямку на становлення типологічних формозмістових складників різдвяного тексту.

Формування різдвяного оповідання як жанрового різновиду – тривалий і складний процес, детермінований низкою факторів як внутрішньо-, так і позалітературних. Від першої згадки про народження Ісуса Христа у Святому Писанні різдвяний дискурс пройде довгий шлях вживлення у народну свідомість, наслідком якого стане контамінування біблійного та міфологічного начал. Доба романтизму з її посиленою увагою до джерел народної творчості сприятиме виведенню теми, мотивів Різдва із фольклорних жанрів (бувальщини, переказу, легенди, фольклорної новели, казки) у літературу завдяки їх „олітературненню”.

Художні домінанти романтизму передовсім зумовлені зв'язком із народною творчістю (орієнтація на дух і поетику фольклору, фантастика, гротеск тощо). Для різдвяних творів романтиків притаманним є використання святочних фольклорних сюжетів, образів та мотивів; а також розуміння семантики Різдва як незвичайного часу, у якому можуть траплятися дивовижні події: „історії, що відбуваються чи розповідаються на Різдво, пов'язані із трансцендентними явищами, при цьому зображення дивного і екзотичного часто отримує тут етнографічне вмотивування” [Мелетинський, 1990, 256].

Світ поетичної фантастики, „збагаченої образами, мотивами, взятими зі скарбниці народно-казкової літератури” [Гофман 1962, т. 1, 22] постає у різдвяних текстах Е. Т. А. Гофмана. Його фантастичні повісті на різдвяну тематику овіяні атмосферою духовної піднесеності та очікування дива: „Різдво! Ці святкові дні з їх привітним сянням! Я радію ще задовго до того, як вони наближаються! Я насилу можу їх діждати ... я ... стаю добрішим ... жодна лиха думка не затьмарює мою душу, відкриту небесній благодаті, і я знову перетворююсь на радісного хлопчак” [Гофман 1962, т.1, 264]. Саме таке сприйняття сутності часу Різдва Е. Т. А. Гофман вкладає в уста оповідача з новели „Пригода у ніч на Новий рік”. Химерне сплетіння реального та фантастичного – невід’ємна риса гофманівської поетики, яка виявляється і у різдвяних творах німецького письменника. Розуміння різдвяного часу як обов’язкового періоду для всього містичного характеризує повісті Е. Т. А. Гофмана святочної тематики. У „Пригоді у ніч на Новий рік” з оповідачем відбуваються неймовірні дива: новорічної ночі він зустрічає чудернацьку компанію – чоловіка без тіні і чоловіка без дзеркального відображення та дізнається їхні таємниці, які дивним чином пов’язані з історією самого оповідача. Головна героїня „Лускунчика і Мишачого короля” (іншого різдвяного твору німецького автора) – дівчинка Марі — у ніч на Різдво переживає незвичайні події: вона стає свідком бою ляльок з мишами та перетворення не красивого Лускунчика, який виявляється зачарованим принцом зі своєю дивовижно-казковою історією, у щасливий розв’язці якої і бере участь Марі. „Володар бліх” – ще одна повість Е. Т. А. Гофмана, зав’язка сюжету якої припадає на Святвечір. Різдвяний вечір стає початком фантастичних пригод Перегрінуса Тіса: зустріч з чарівливою незнайомкою (яка далі виявиться принцесою Гамахеєю) та чаклунами, знайомство з Майстром-Блохою і його дарунком – мікроскопічним склом, яке наділяє здатністю проникати у чужі думки.

Аналізуючи гофманівські святочні повісті, можна виокремити особливості, які стали типологічними для досліджуваного жанрового різновиду: подієва віднесеність до святочного періоду, щасливий фінал, наявність містичного елемента та дидактичної сентенції у дусі християнської моралі, яка якщо не витікає із самого сюжету, то виноситься у мораль-висновок ліричним відступом (зокрема головний герой „Володаря бліх” Перегрінус Тіс у фіналі твору зазначає: „чи можливо те, щоб недовіра, запекла підозрілість, ненависть, мстивість оселилися у душі і не знищили б у ній усіх проявів людяності, які виявляються насамперед у довірливості, покірності і доброзичливості. Ні! ... нехай навіть за твоїми улесливими словами криється несправедлива ненависть до мене; я все одно буду вважати тебе своїм другом,

я буду чинити добро тобі, я відкрию тобі свою душу, тому що мені це відрадно...” [Гофман 1962, т. 2, 475]).

Творчість Е. Т. А. Гофмана значною мірою вплинула на розвиток різдвяної тематики у європейській літературній традиції загалом. В. Корзина, зокрема, особливо наголошує на існуванні генетичного зв'язку між новелами німецького романтика та гоголівськими „Вечорами”: „гофманівське двосвіття, фантастика, іронія, тема двійництва, своєрідна гротескність образів стали надбанням прози і М. В. Гоголя” [Корзина, 1992, 6]. Однак, двосвіття – дуалізм зовнішнього світу, за зримими проявами якого міститься прихована сутність – риса, іманентна романтичному світовідчуттю взагалі; поступово протиставлення або ж органічне співіснування реального та містичного стає типологічною ознакою творів різдвяної тематики.

Прагнення до національної самоідентифікації, а отже до пізнання та засвоєння національно-культурної автентики – ще одна суттєва риса естетики романтизму. Початок ХІХ століття характеризується високим рівнем розвитку етнографічної науки та фольклористики (праці Л. Арніма і К. Брентано, братів Грімм (нім.), Т. Персі, В. Скотта (англ.), М. Максимовича, І. Срезневського (укр.), М. Афанасьєва, І. Снегірьова (рос.) та інш.). З'являється чимало етнографічних нарисів, присвячених Різдву; етнографічні деталі проникають у різдвяні твори: „...увесь день не дозволялося заходити до прохідної кімнати...” „...як і належало на Святвечір, у кімнату не вносили лампи...” [Гофман 1962, т. 1, 165], „тієї миті задзеленчав срібний дзвоник ... двері відчинилися, і ялинка засяяла таким блиском...” [Гофман 1962, т. 1, 167-168] (Е. Т. А. Гофман); „прежде праздник святок праздновали, бывало, до самого Крещения. С самой заутрени первого дня начиналось христославленье. Толпы народа ходили из дома в дом ... петь духовные стихиры. За ними мастера проговаривали рацей”, „бывало, соберется народу множество и пойдет потеха. Днем катанье ... вечером – фанты, песни, гаданье” [Полевой] (М. Полевой). Чи не найповніше етнографічна автентика відтворена М. Гоголем у „Ночі напередодні Різдва”. Письменник змальовує і обрядову їжу (кутя, ковбаса, варенуха, порося), і віншування (колядки, щедрівки), і святочні гуляння, вечорниці, і українську демонологію (відьма, чорт та інш.), і, навіть, дива (викрадення нечистою силою небесних світил, подорож Вакули верхи на чорті, діяння відьми-Солохи), які трапляються на Святвечір, є етнографічно забарвленими. Та найголовніше те, що М. Гоголь „зсередини” відтворює національну атмосферу святкування, специфіку етнотрадиційного, міфологічного народного світовідчуття. У „Ночі напередодні Різдва” народне святкування є не стільки тлом для розгортання фантастичних подій, але виявом природного зв'язку народної свідомості з міфологією.

Зупинимося детальніше на художніх особливостях англійського, російського та українського романтизму, а також історії розвитку різдвяної тематики у цю літературну епоху.

Особливості англійського романтизму багато в чому детерміновані суспільно-політичними обставинами. Завершення аграрних реформ (у 60-х роках XVIII ст.), промисловий переворот викликає порушення звичного побуту „старої доброї Англії”. Беззастережна відмова від давніх усталених форм буття спричинює до розчарування у новій дійсності. Усвідомлення суперечливості, а іноді, навіть, катастрофічності історичного процесу, неприйняття дійсності, і як наслідок – ідеалізація минулого, патріархальних відносин – ось мотиви, характерні для англійських романтиків.

Англійська романтичній традиція шукала національні джерела у патріархальному селі. Це стосується і творів різдвяної тематики. Перехід із села у міста призводить до занедбання давніх народних, у тому числі й різдвяних, святкувань, які, окрім того, ще й засуджував кальвінізм¹. „Закарбувати звичаї нашої батьківщини, які зникають” [Скотт 1990, т. 1, 484] – так формулює своє завдання В. Скотт у заключній главі свого першого роману „Уеверлі”. Британський письменник, почавши із захоплення національною старовиною та історією, збирання і публікації давніх англо-шотландських поетичних текстів, переходить до написання власних оригінальних творів, які, природно, чимало черпали із джерел минувшини. „Марміон, розповідь про Флодден-фільд” (1808) належить до ранніх поем В. Скотта, заснованих на переказах XVI ст. про військові сутички між Англією та Шотландією. У передмові до шостої частини, яка є своєрідним ліричним відступом, оповідач ностальгує за величними стародавніми звичаями різдвяних святкувань, які тепер є лише слідами минулого. Старовина, на думку ліричного героя, є ідеалом суспільних відносин зі своїми законами, виконання яких забезпечувало гармонію у суспільстві: „Англія була щасливою Англією, коли // Різдво приносило свої забави знову” [Scott 1911, 158] (тут і далі переклад наш – *І.Б.*). Кульмінація святкування – різдвяний вечір (Christmas Eve) – відзначається особливою сакральністю: „Сімейні та релігійні обряди надають величності різдвяному вечору; // На Святвечір дзвонять дзвони; // На Святвечір співають люди; // Це єдиний вечір на рік, // Коли можна побачити священика, вбраного у епітрахиль та здійняту догори причащальну чашу” [Scott 1911, 159]. Найважливішим атрибутом святкування Різдва є дружні розмови біля комину: „На Святвечір – Різдвяна оповідка // про дива та про війну” [Scott 1911, 159].

Примітним є те, що письменник одразу чітко окреслює жанр і тематику

¹ Ще 1644 року був виданий спеціальний парламентський акт, підтриманий протестантською церквою, за яким святкування Різдва було заборонене по всій Англії [Гроздова 1973, 93].

таких бесід: це переважно розповіді про фантастичні чи героїчні події. Крім того, автор наголошує на казковості самого Різдва: „Різдво – найщасливіша казка” [Scott 1911, 160].

В. Скотт, відтворюючи панораму народного свята, лише окреслює жанр і тематику фольклорних різдвяних історій, без подання їх змісту та сюжету. Прикладом літературної обробки такої різдвяної історії є вірш С. Т. Колріджа „Ворон” (1798). Зміст твору, як слушно зауважує О. Антонов [Антонов 1991, 38], тяжіє до балади, хоч і написаний небаладною строфою. У вірші порушено проблему, яка, зрештою, є магістральною для усієї творчості С. Т. Колріджа – проблему злочину і кари, людського вчинку, розплати за нього та помсти надприродних сил.

С.Т. Колрідж вибудовує сюжет „Ворона” як здетермінований провидінням ланцюг подій: ворон саджає дуб, будує гніздо, створює родину → лісник зрубує дерево → гніздо руйнується, сім’я ворона гине → побудова добротного корабля з дубових дошок → буря знищує корабель → усі пасажери гинуть. Завершують твір слова вдячності ворона Смерті за втілення помсти: „І радісний ворон у вирій злетів // І смерть на хмаринці у небі уздрів // Він дякував їй за криваве жаття: // В усіх відняла ти, подруго, життя // Спасибі тобі за чудовий бенкет // Для мене ця помста солодша за мед” [Coleridge]².

Звісно, такий фінал не відповідав нормам християнської моралі, тому згодом (у „Sibylline Leaves” (1817 р.) автор був змушений відредагувати кінцівку і додати такий двовірш: „Та ми не повинні так чинити, // Обов’язок християнина – забути і простити” [Coleridge], завдяки якому твір про „солодкість помсти” сповнився духом різдвяної історії. Хоча у нотатках на полях рукопису другої редакції „Ворона” С. Т. Колрідж висловив своє обурення подібними правками, через які ворон перестав бути вороном: „Додано через боягузливий страх перед святенниками! Яку порожнечу – замість справжньої віри – видає ця тривога за християнську мораль, що навіть ворону не дозволяє бути вороном, а лисиці – лисицею, а вимагає традиційної відплати за їхнє нехристиянське поведження, або в крайньому разі долучення моралі” [Наливайко, Шахова 1997, 298]; однак, так чи інакше, вже на прикладі цього вірша маємо змогу виокремити жанровизначальні риси різдвяної історії. Зокрема такі як: приуроченість до Різдва (підзаголовок), фантастичний сюжет, дидактичність (урок християнської моралі, який у цьому творі, висловлено у вигляді фінальної сентенції).

² Образ ворона як птаха-месника досить поширений в англійському фольклорі. Безперечно, С. Т. Колрідж не міг не знати про існуючу традицію, адже зачитувався народними баладами за збірником Т. Персі [Антонов 1991, 37] і створив чимало творів, стилізованих під фольклорні балади.

Західноєвропейський романтизм справив значний вплив на східнослов'янські літератури початку XIX століття. Саме з перекладів, наслідування, засвоєння доробку західних митців починається епоха романтизму у Росії. Про зародження російського романтизму В. Белінський писав так: „Росія, реформою Петра Великого, настільки прилучилась до культурного життя Європи, що не могла не відчувати на собі впливу розумових процесів, які там відбувались. У Росії не було власного середньовіччя, і в її літературі не могло бути самобутнього романтизму ... тому зрозумілим є той шлях, яким Жуковський привів до нас романтизм. Це був шлях наслідування і запозичення ... Жуковський перекладав російською мовою не стільки поетів Англії чи Німеччини: ні, Жуковський перекладав російською романтизм середніх віків, відроджений на початку XIX століття німецькими і англійськими поетами” [Белинский, 1947, 322-323]. Тому не дивно, що святочні твори російських письменників (першої половини XIX ст.), передусім на тематичному рівні, перегукуються із західними „взірцями”.

Святочна балада „Светлана” (за початковим задумом автора балада мала назватися „Святки”) В. Жуковського, яка є переспівом бюргерівської „Ленори”, – яскравий приклад перенесення суто західноєвропейського мотиву зустрічі з нареченим-мерцем [Семенко 1975, 150] на ґрунт російської національної автентики. Прагнучи дотриматись романтичного принципу народності, автор насичує твір російським колоритом: це виявляється і у змалюванні етнографічних деталей (балада тісно пов’язана з російськими звичаями і повір’ями, зав’язкою сюжету слугує зображення святочного ворожіння дівчини), а також реалій російського побуту („светлица”, „избушка”, „сани” та ін.), украленні у твір фольклорних елементів (традиційний для народної оповіді зачин „Раз в Крещенский вечерок”; використання фольклорної тропіки, фразеології російських народних пісень („красен свет”, „путь широк”, „кони рьяны”, „ворота тесовы”, „радость, свет моих очей”, „моя краса” тощо); поет наводить, щоправда, у дещо зміненому вигляді, автентичний текст гадальної пісні зі зверненням до міфологічного коваля: „Кузнец, // Скуй мне злат и нов венец, // Скуй кольцо златое; // Мне венчаться тем венцом, // Обручаться тем кольцом// При святом налое” [Жуковский 1980, т. 2, 17-18]; введення у твір мотивів російського фольклору (на думку І. Семенко, епізод у хатинці, де героїня лишається наодинці з мерцем, навіяний „однією північноросійською казкою, у якій героїні у подібній ситуації допомагає півень (у Жуковського – голуб) [Семенко 1975, 157]”); автор навіть замінює бюргерівський чотиристопний ямб на більш звичний для російської фольклорної традиції чотиристопний хорей, що чергується з трьохстопним). Крім того, В. Жуковський в образі Светлани „вперше окреслює характерні

риси російського жіночого типу (вірність, покірність, поетичність)” [Ревякин 1977, 57].

Утверджуючи перемогу кохання над смертю, трагічний фінал балади Бюргера поет замінює щасливим: моторошні пригоди Світлани на ранок виявляються страшним сном. Ідею балади сформульовано автором експліцитно: „Лучший друг нам в жизни сей // Вера в провиденье. // Благ Зиждителя закон: // Здесь несчастье – лживый сон; // Счастье пробужденье” [Жуковский 1980, т. 2, 24].

У „Світлані” В. Жуковський втілює такі основні жанровизначальні ознаки різдвяної історії: фабула твору охоплює святочний період; фантастичний сюжет; щасливий фінал; кінцева сентенція.

З легкого пера В. Жуковського, сюжет бюргерівської „Ленори” набув значної популярності і продовжив своє літературне життя у численних творах не лише російських, але й українських (Л. Боровиковський „Маруся”, М. Костомаров „Наталя”, С. Руданський „Безнадія”) поетів та письменників романтичної доби³.

1829 року Л. Боровиковський публікує перший український романтичний святочний твір – баладу „Маруся”, що є переспівом „Світлани” В. Жуковського. Зберігаючи сюжетну канву та строфіку претексту, автор, естетичним ідеалом для якого були поезія українського фольклору та побут рідного народу („Местная, роскошная поэзия народных песен, суевренный быт моих земляков – ленивых баловней плодородной, голубонебой Украины, замысловатость поверий, суеверий – представляют богатое сокровище для баллад, легенд, дум; это рудник нетронутый” [Боровиковський 1967, 208]), оздоблює твір українським колоритом. Сцени святочного ворожіння („Дівчата гадали: // Вибігали в огород, // В вікна підслухали; // З тіста бгали шишечки; // Оливо топили; // Слухали собак; в пустки // Опівніч вихрили; // Віск топили на жарку // І з водою в черепку // Долю виливали; // Бігали на шлях вони; // З приказками в комини // Суджених питали” [Українські поетиромантики 1987, 47], весілля („Чи з тобою під вінець // Піде з старостами:

³ „Светлана” (1813) не єдине звернення В. Жуковського до сюжету „Ленори” Г. А. Бюргера: 1808 року була опублікована „Людмила” (перша переробка сюжету німецької балади), а 1831 – максимально наближена до оригінального тексту „Ленора”. Однак найбільшу популярність серед читачів здобули саме два перших переспіви. 1816 року П. Катенін публікує власну переробку бюргерівської „Ленори” – поему „Ольга”. Після чого у літературних колах розгортається дискусія щодо літературної вартості переробок В. Жуковського та П. Катеніна, яка поступово переросла у полеміку щодо шляхів розвитку жанру російської балади (у дискусії взяли участь М. Гнедич, О. Грибосєдов, О. Пушкін, О. Бестужев, В. Кюхельбекер, К. Рилєєв та ін.). Очевидно, ця полеміка стала додатковим фактором, що стимулював неодноразове звернення поетів і письменників до сюжету і мотивів „Ленори” Г. А. Бюргера.

// Зв'яжуть руки рушником, // Коло столика кругом // Обведуть з свічками” [Українські поети-романтики 1987, 52], „В церкві вже ревуть дяки, // Ждуть світилки, ждуть дружки, // Ждуть хустки весільні” [Українські поети-романтики 1987, 49], „Вибирайте старостів, // Хай музика грас. // Русу косу розплітай, // Хусточки заготовляй, – // Під вінець ідіте!” [Українські поети-романтики 52]) позначені етноспецифікою української звичаєвості, хоча і містять етнографічні деталі загальносхіднослов'янського контексту. У баладі Л. Боровиковський активно послуговується тропікою українського фольклору: „сіпле сніг, як з рукава”, „так, як глина, білий”, „коні-змії”, „голубок біленький”, „широке поле” тощо.

Розвиток святочної тематики в російській та українській літературі доби романтизму позначений виразними взаємовпливами. На початку XIX століття у колах російської інтелігенції зростає інтерес до української культури: „в період пробудження всезагальної захопленості народністю і народною поезією українська культура, яка меншою мірою [порівняно з російською] знала західного впливу, дуже імпонувала тогочасним віянням” [Машинський, 1979, 53]. Протягом 1810 – 1830-х років з'являється низка творів П. Шалікова, О. Левшина, К. Рилєєва, В. Нарєжного, О. Сомова, А. Погорельського на українську тематику. Однак якщо для цих письменників народний побут та творчість, як правило, відігравали роль екзотичних деталей, які привносять у романтичний твір незвичайний колорит, то у гоголівських „Вечорах поблизу Диканьки” усі складові української автентики (від народних дохристиянських уявлень, етнографічних та фольклорних елементів, специфіки українського гумору та мовленнєвих особливостей до характеру оповідачів з народного середовища) виступають в органічній цілісності, завдяки чому перед читачем постає особливий міфосвіт українського села. „Ніч напередодні Різдва”, повість з якої починається друга книга „Вечорів”, – історія про подвиг вседолаючого кохання, розквічена усіма барвами української міфопоетики та етнотрадиції різдвяних святкувань. У цій статті ми не будемо детально зупинятися на особливостях сюжету та композиції твору, натомість зацентруємо увагу на таких тезах: „Нічю напередодні Різдва” М. Гоголь заклавав фундамент зближення народної і церковної традицій: загалом повість відображає міфологічні уявлення, притаманні дохристиянському світогляду, водночас фінал твору – перемога добра над злом – втілює цілком різдвяну ідею; у „Ночі напередодні Різдва” реалізовано романтичну ідею двосвіття, при цьому реальне і надприродне не протиставляються одне одному як взаємовиключні поняття, а представлені у тісному взаємозв'язку (такий синтез є характерним для народної свідомості): фантастика насичена побутовими деталями, а реалістичне отримує містичне пояснення.

Поява „Вечорів” – неординарне явище для тогочасної літератури, і, як будь-яке неординарне явище, цикл був сприйнятий неоднозначно⁴. Так чи інакше, збірка повістей М. Гоголя зажила значної популярності і, за виразом О. Душечкіної, сприяла поширенню українських фольклорних сюжетів і мотивів та зокрема виникненню у Петербурзі моди на українське різдвяне оповідання (як літературна реакція на вихід „Ночі напередодні Різдва”) [Душечкіна 1995, 115]. Можна по-різному оцінювати художню вартість переспівів різдвяної повісті М. Гоголя, однозначним є те, що вони не досягли рівня гоголівського генія, деякі скочувалися до епігонства і вирізнялися, як висловився В. Белінський у рецензії на твір К. Баранова „Ніч проти Різдва Христового”, нездарністю [Белинский, 1947, 563]. Усе ж, різдвяна повість М. Гоголя стала новим витком у розвої жанрового різновиду різдвяного оповідання на східнослов’янських теренах (її новаторство передусім – у контамінації міфолофорного і релігійного дискурсів), хоча твір і не здобув статусу „еталонної” різдвяної історії.

Звернення романтиків до фольклору відкрило народній культурі шлях у літературу. Підвищена увага до всього народного визначила вектор розвитку досліджуваного жанрового різновиду у цю літературну епоху. Ступінь використання народних джерел письменниками є варійованим: від оповідань з етнографічними вставками та творів на фольклорний сюжет до оригінальних різдвяних історій, оздоблених декількома фольклорними мотивами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

Антонов О. И. Фольклорные мотивы в «Сказании старого моряка» С. Т. Колриджа // Текст и контекст: Жанрово-стилевые взаимодействия в зарубежной литературе XIX – XX веков. – Тверь: Изд-во ТГУ, 1991. – С. 36-46; *Белинский В. Г.* Избранные сочинения. – М.: ОГИЗ, 1947. – 671 с.; *Боровиковський Л.* Повне зібрання творів. – К., 1967. – 279 с.; *Гоголь Н. В.* Вечера на хуторі близ Диканьки // Гоголь Н. В. Собрание сочинений: в 7-ми т. – М.: Худ. литература, 1984. – Т. 1. – 319 с.; *Гофман Э. Т. А.* Избранные произведения: В 3 т. – М.: Худ. литература, 1962; *Гроздова И. Н.* Народы Британских островов // Календарные обычаи и обряды в странах зарубежной Европы XIX – нач. XX вв. Зимние праздники. – М: Наука, 1973. – С. 80-103; *Душечкіна Е. В.* Русский святочный рассказ: Становление жанра. – СПб: Издательский отдел Языкового центра СПбГУ, 1995. – 256 с.; *Жуковский В. А.* Сочинения: В 3 т. – М.: Худ. литература, 1980. – Т. 2, 493 с.; *Корзина В. М.* Проблема усвоения «синтетического» опыта Э. Т. А. Гофмана в русской литературе // Текст и контекст: русско-

⁴ Окрім схвальних відгуків О. Пушкіна, В. Белінського (статті „Литературные мечтания”, „О русской повести и о повестях г. Гоголя”), В. Одоевського, була і нищівна критика – статті М. Полевого (ж. „Московский телеграф” 1831, № 17; 1832, № 6), Ф. Булгаріна („Северная пчела”, № 220, 30 вересня), О. Сенковського („Библиотека для чтения”, 1836, № 3).

зарубежные литературные связи XIX – XX вв. – Тверь: Изд-во Тверск. ун-та, 1992. – С. 4-12; *Машинский С.* Художественный мир Гоголя. – М.: Просвещение, 1979. – 431 с.; *Мелетинский Е. М.* Историческая поэтика новеллы. – М.: Наука, 1990. – 280 с.; *Наливайко Д. С., Шахова К. О.* Зарубіжна література XIX сторіччя. Доба романтизму: Підручник. – К.: Заповіт, 1997. – 463 с.; *Полевой Н. А.* Святочные рассказы // http://az.lib.ru/p/polewoj_n_a/text_1838_svyatochnye_rasskazy.shtml; *Ревякин А.* История русской литературы XIX в. Первая половина. – М.: Просвещение, 1977. – С. 559; *Семенко И.* Жизнь и поэзия Жуковского. – М.: Худ. литература, 1975; *Скотт В.* Уверли // Скотт В. Собрание сочинений: в 8 т. – М.: Правда, 1990 – Т. 1. – 509 с.; Українські поети-романтики. – К.: Наукова думка, 1987. – 589 с.; *Coleridge S. T.* // [http://en.wikisource.org/wiki/The_Raven_\(Coleridge\)](http://en.wikisource.org/wiki/The_Raven_(Coleridge)); *Scott W.* Marmion: A Tale of Floddenfield. – Leipzig: G.Freytag, Wien F.Tempsry, 1911. – 237 p.

Буркут И., асп.,
Институт литературы имени Тараса Шевченко НАН Украины

Художественная специфика рождественского текста эпохи романтизма

В статье рассматривается специфика рождественского дискурса эпохи романтизма, а также исследуется влияние художественно-стилевых доминант этого направления на формирование черт рождественского жанра.

Ключевые слова: *рождественский рассказ, романтизм, связь с народным творчеством, двоемирие, фантастичность, этнографизм, счастливый финал.*

Burkut I., Ph.D. student
Taras Shevchenko Institute for Literature, Ukrainian NAS

Artistic peculiarities of Christmas texts from the Age of Romanticism

The peculiarities of Christmas discourse of romanticism are being analyzed in the given article; in particular the article deals with the influence of artistic dominants of romanticism on the establishment of the typological features of Christmas story.

Key words: *Christmas story, romanticism, closeness to folklore, dualism, fantasticality, ethnographism, happy end.*